

Comunicarea avocatului în mediul online - în general și în special - pe rețeaua de socializare Facebook¹

Av. Oana - Nicoleta RETEA²
Baroul Dolj

Rezumat: Identificarea problemelor apărute în procesul de comunicare online a devenit un subiect important mai ales în contextul pandemiei. Prin trasarea principalelor direcții care trebuie monitorizate în schimbul de informații desfășurat în cadrul rețelelor de socializare- în speță Facebook, vom încerca să descoperim necesitatea unei eventuale reglementări la nivel statutar, pentru o activitate profesională nu doar eficientă dar și legală. Pornind de la obligația de rezultat fundamentată pe dreptul la imagine, avocatului, în comunicările realizate, îi sunt aplicabile normele de drept comun în materie, și cu precădere dispozițiile specifice ce reglementează profesia. Trecerea în revistă a dispozițiilor deontologice din diferite sisteme de drept are menirea, tocmai de a identifica o variantă optimă aplicabilă profesiei de avocat exercitate pe teritoriul României.

Cuvinte cheie: comunicare online, drept la imagine, statutul profesional, facebook.

Abstract: The goal of this research is to identify the problems that have arisen in the online communication process, which has become increasingly assiduous in terms of the global pandemic. By outlining the main directions to be monitored in the exchange of information carried out within social networks - in this case Facebook, we will try to discover the need for a possible regulation at the statutory level, for a professional activity not only efficient but also legal. Starting from the obligation of result based on the right to image, in the communications made by the lawyer, the norms of common law in the matter are applicable to him, and especially the specific provisions that regulate the profession. The review of the deontological dispositions from different legal systems has the purpose, precisely to identify an optimal variant applicable to the legal profession exercised on the Romanian territory.

Key words: online communication, one's person right to image, professional status, facebook.

Când un cuvânt este la modă, cum este astăzi cazul cuvântului "**comunicare**", când activitățile sau evenimentele pe care le reprezintă se multiplică, sensul său tinde să se lărgescă datorită chiar interesului de care se bucură, context în care orice persoană a cărei carieră depinde într-o măsură mai mică sau mai mare de opinia pe care publicul și-o face despre ea, devine incidentă diversificarea și masificarea comunicării³. Așadar, constatăm că *avocatul* prin comunicarea pe care o realizează prin diverse mijloace, în special în mediul online, nu face altceva, decât să transmită o imagine, o reprezentare despre persoana sa, imagine pe care în mod voit, o conturează a fi puternică și ar trebui și pozitivă. O componentă importantă ce contribuie la

¹ Lucrarea a primit Premiul al II-lea în cadrul concursului "Interacțiunea și comunicarea profesiilor juridice. Aspecte legale, etice și deontologice" organizat de U.N.B.R.

² Avocat stagiar al Cabinetului individual- av. Crudiu Petru Sorin, Doctor în drept al Facultății de Drept, Universitatea din Craiova, retea.oana.nicoleta@gmail.com ;

³ I. Stănciugelu, V. Traian, *Teoria comunicării*, Ed. comunicare.ro, București, 2003, p.12;

distribuirea imaginii avocatului este Internetul⁴, sporind astfel eficiența comunicării⁵ dar în același timp, punând în discuție și ample probleme ce nu au fost tranșate, respectiv prevăzute în legislație. Astfel, scopul prezentei analize este de a inventaria și totodată soluționa posibilele probleme ce decurg din modul, conținutul, modalitatea, feedback-ul, atitudinea, temeiul comunicării desfășurate de avocat pe rețeaua de socializare Facebook cu precădere, și în mediul online în general.

Care sunt reglementările legale ce guvernează eventuala comunicare a avocaților, în calitatea lor de liber profesioniști, în acest spațiu virtual oferit de rețeaua de socializare Facebook? În primul rând, amintim că, o serie de consecințe juridice apar odată cu pronunțarea deciziei nr.4546 din data de 27.11.2016 de către Înalta Curte de Casație și Justiție. Astfel, infracțiunile care au drept element constitutiv „spațiul public” se pot săvârși în mediul online, pe rețeaua de socializare Facebook, asemenea și faptele contravenționale. Nu în ultimul rând, postările de pe Facebook pot constitui temei al răspunderii civile delictuale, dacă prin conținutul mesajelor sunt aduse ingerințe dreptului la onoare, la demnitate, la imagine⁶ etc.

În altă ordine de idei, în demersul prezent încercăm să identificăm căror dispoziții legale se circumscriu situațiile în care avocatul face diverse afirmații pe o astfel de rețea de socializare, respectiv modalitatea de sancționare în cazul identificării unei ingerințe. Există oare dispoziții ce atrag o răspundere disciplinară? A prevăzut oare statutul profesiei de avocat astfel de situații?

Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat prevede în articolul 47 alin.(1) că *orice comunicare publică* sau orice publicitate făcută de *avocat* este permisă în măsura în care sunt respectate reglementările profesionale, respectiv independența, demnitatea, integritatea profesiei, păstrarea secretului profesional, punându-se condiția ca acestea – comunicarea/publicitatea- să fie obiective și să corespundă adevărului. În plus, aliniatul secund al aceluiași articol face trimitere la statutul profesiei unde sunt reglementate pe larg normele aplicabile publicității în scopul atragerii clientelei. Așadar, art. 243 din Statutul profesiei de avocat delimitează publicitatea formelor de exercitare a profesiei de publicitatea profesională, care urmărește doar promovarea profesiei de avocat. Mai mult alin.2 al art. 243 stabilește că *orice formă de comunicare publică* realizată cu scopul de a aduce la cunoștință informații asupra naturii sau calității practicii profesionale constituie publicitatea formelor de exercitare, indiferent de mijloacele de transmitere a informației utilizate.

După cum se observă, trasarea limitelor publicității a determinat în mare măsură și o reglementare a comunicării realizate de avocat, inclusiv în privința mediului online, chiar dacă nu este expres specificat. Prin enumerarea limitativă realizată în art. 244 din Statutul profesiei de avocat, nu doar că se enumeră mijloacele de publicitate pe care le pot utiliza formele de exercitare a profesiei pentru a se promova, dar indirect se determină și mediul/mediile în care se poate realiza o comunicare în scopul promovării. Mai mult, alin.2 al aceluiași articol trasează în mod clar, cărui tip de comunicare nu trebuie a se circumscrie un avocat în scopul realizării publicității, invocându-se ca și atingeri atrase de nerespectarea acestora afectarea onoarei și a reputației profesiei, respectiv încălcarea obligațiilor de respectare a intereselor clientului sau a obligațiilor profesionale. În altă ordine de idei, o depășire a limitelor trasate în acest sens, stric cu scopul realizării publicității,

⁴Internetul a revoluționat lumea comunicațiilor iar invențiile precum telefonul, radioul respectiv computerul au reprezentat fundația pe care acesta stă, Internetul fiind, la ora actuală, cel mai folosit multimedia. Internetul nu este altceva decât un mecanism de difuzare a informației cât și un mediu de colaborare și interactivitate între indivizi, respectiv calculatoare, fără limită geografică. Anticipând instalarea unei noi ere în istoria Internetului, Bil Gates a declarat în anul 2000: "Paginile web se vor transforma radical, în anul ce vine, din simple furnizoare de informații în centre de servicii interactive, care vor permite utilizatorilor acces rapid la datele, bunurile și serviciile pe care le doresc. Ne aflăm în fața unei explozii de tehnologii noi, instrumente și rețele noi care vor transforma în întregime know-how-ul informațional actual. Internetul devine o platformă puternică prin intermediul căreia companiile vor oferi o gamă infinită de servicii, o platformă accesibilă atât prin rețelele de transmisie prin cablu, cât și prin rețelele de comunicații mobile".

⁵C. Hlihor, E. Căpătînă, *Comunicarea în conflictele și crizele internaționale*, Ed. comunicare.ro, București, 2007, p.86;

⁶ Sentința civilă nr. 33/2016 din 05-feb-2016, Judecătoria Moldova Noua, accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro ;

atrage în mod direct o sancțiune disciplinară potrivit art.250 din Statutul profesiei de avocat. Aspecte reluate în mare măsură și în Codul deontologic⁷, capitolul V. dedicat publicității și comunicării.

În plus, apreciem că *dreptul la imagine*⁸ este fundamentul obligației de rezervă pe care o are avocatul în cadrul comunicărilor pe care le desfășoară în mediul online. Astfel, în ipoteza constatării unei atingeri aduse dreptului la imagine⁹ prin eventualele postări existente în mediul on line, pe rețeaua de socializare Facebook sunt incidente prevederile art.1349 C. civ. coroborate cu prevederile art.253 C.civ. pentru a sancționa o atingere adusă dreptului nepatrimonial¹⁰ prevăzut de art. 73 C.civ.

Pe de altă parte, prejudiciul suferit în urma unei astfel de ingerințe, rezultă din materialitatea faptelor ilicite¹¹. De asemenea, totalitatea faptelor ce sunt identificate a leza dreptul la imagine sunt săvârșite cu intenție, producând astfel un prejudiciu nepatrimonial¹². Astfel, acțiunile care aduc atingere directă personalității¹³ dau naștere unui drept la despăgubire¹⁴. În altă ordine de idei, existența prejudiciului este circumscrisă condiției aprecierii rezonabile pe o bază echitabilă corespunzătoare a prejudiciului real și efectiv produs victimei¹⁵. Nu este, așadar, necesar a se demonstra fără dubiu și fără echivoc, împrejurarea că ar fi fost deteriorată în vreun fel buna reputație a unei persoane, în contextul în care avocatul/o altă persoană prin afirmațiile cu caracter scandalos și neadevărat făcute în cadrul campaniei derulate pe Facebook, au produs o atingere semnificativă valorilor ce definesc personalitatea umană¹⁶.

În acest context, precizăm că *libertatea de exprimare*¹⁷ nu este și nu trebuie să fie absolută, iar dreptul la libertate de opinie și exprimare trebuie să fie exercitat în limitele sale firești, neputând prejudicia drepturile și interesele legitime ale altor persoane¹⁸. Și în jurisprudența mai veche¹⁹ a instanței europene, responsabilitatea pentru publicarea unor afirmații defăimătoare la adresa unei persoane revine în primul rând persoanei care face posibilă aducerea la cunoștință publică²⁰ a

⁷<http://www.unbr.ro/publicam-hotararea-consiliului-unbr-nr-26817-iunie-2017-prin-care-se-aproba-codul-deontologic-al-avocatului-roman-prevazut-in-anexa/>, accesat în data de 7.08.2020;

⁸Pentru informații suplimentare vizând dreptul la imagine a se consulta: O.N. Retea, *Dreptul la imagine versus dreptul asupra imaginii bunurilor*, în Revista Dreptul, nr. 11/2018, pp.109-135.

⁹A. Circa, *Reflecții privind dreptul la imagine*, în Revista română de dreptul proprietății intelectuale, nr.1/2012, pp.136-150;

¹⁰ Decizia nr. 777/2018 din 04-apr-2018, Judecătoria Vaslui, accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro ;

¹¹ Sentința civilă nr. 185/2016 din 07-iul-2016, Judecătoria Întorsura Buzăului, accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro ;

¹² Decizia nr. 758/2019 din 26-iun-2019, Judecătoria Pucioasa, accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro ;

¹³Pentru problematica drepturilor personalității a se vedea: O.N.Retea, *Dreptul la nume. Jurisprudență națională și europeană*, Ed. C.H.Beck, București, 2018, pp.50-54;

¹⁴ Sentința Civilă din 19 decembrie 2017 Tribunalul Neamț, accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro ;

¹⁵ Decizia nr.153/27.01.2016, secția I civ. Î.C.C.J., accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro;

¹⁶ În privința criteriilor de stabilire a despăgubirilor, acestea se stabilesc în raport criteriilor precum: consecințele negative suferite de victimă pe plan fizic și psihic, importanța valorilor lezate, măsura în care au fost lezate aceste valori, intensitatea cu care au fost percepute consecințele vătămării, măsura în care i-a fost afectată situația familială, profesională și socială (Decizia nr. 850/2018 din 04-sept-2018, Tribunalul Vâlcea, accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro;) În acest context, CtEDO prevede faptul că despăgubirile trebuie să prezinte un raport rezonabil de proporționalitate cu atingerea adusă reputației (Hotărârea din 13 iulie 1995 , Tolstoy Miloslovsky contra Regatul Unit, CtEDO). În plus, un criteriu în acordarea despăgubirilor pentru prejudiciul moral este echitatea (Decizia nr. 2/17.01.2017,secția a II-a civ., Î.C.C.J., accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro);

¹⁷Decizia nr.1589/2019 Î.C.C.J., accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro;

¹⁸ Hotărârea din 8 iulie 1968 Lingens contra Austriei, CtEDO;

¹⁹ Hotărârea Marii Camere din anul 1999, Öztürk împotriva Turciei, CtEDO;

²⁰<https://www.legal-land.ro/15-000-lei-daune-morale-pentru-postari-defaimatoare-pe-facebook-la-adresa-unui-politist/> accesat în data de 31.07.2020;

acestor informații. Mai mult, dacă afirmațiile²¹ nu sunt de interes public, iar jignirile și modalitatea de exprimare a acestuia este pur insultătoare²², atunci nu se încadrează în limitele dozei de exagerare și provocare²³ permise de art. 10 CEDO.

În același sens, dispozițiile art. 30 alin. (6) și (7) din legea fundamentală statuează că libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine. Astfel, prevederile art. 30 alin. (8) din Constituția României dispun, în mod neechivoc, că răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine persoanei care a prezentat-o. Prin Decizia nr. 1576 din 07.12.2011, Curtea Constituțională a statuat că demnitatea umană este un atribut inalienabil al persoanei umane, valoare ce impune fiecărui membru al societății un comportament de respect și protecție a celorlalți indivizi și interzicerea oricărei atitudini umilitoare sau degradante la adresa omului. Curtea a apreciat că *“dignitatea umană, așa cum este aceasta consacrată de Constituție, nu este și nu trebuie interpretată ca instituind un tratament preferențial pentru anumite categorii de persoane, indiferent de contribuțiile, calitățile ori aportul acestora în societate. Prin urmare, demnitatea are aceleași valențe pentru oricare dintre indivizi”*.

Este adevărat că art.70 C.civ. și art.10 din CEDO consacră principiul dreptului la libera exprimare însă acest drept nu este nelimitat, iar libertatea fiecărui individ se termină acolo unde începe libertatea celui alt²⁴. De reținut că Facebook reprezintă un spațiu public și nu privat chiar dacă este accesibil doar unui număr restrâns de persoane, iar simpla publicare a unui comentariu negativ la adresa cuiva poate da naștere unei acțiuni civile în daune²⁵. De asemenea, Ct.E.D.O. a interpretat prevederile art. 8 alin. (1) din Convenție, reținând că noțiunea de „viață privată” cuprinde dreptul persoanei la viață privată intimă, personală (care include și dreptul la imagine²⁶), dreptul acesteia la viață privată socială și dreptul persoanei la un mediu înconjurător sănătos.

Drept urmare, *comunicarea desfășurată de avocat inclusiv în mediul online este sancționată la nivel disciplinar doar dacă informațiile transmise fie depășesc limitele publicității, fie contravin altor principii și reguli generale, neexistând un ghid complet care să traseze în ce limite, linii trebuie să se încadreze aceasta*, precum există în Franța, fiind însă răspunzător pentru activitatea sa în baza prevederilor existente în Codul civil așa cum am arătat deja.

Analizând îndeaproape sistemul de drept francez, constatăm că prin Legea nr.2014-344 din 17 martie 2014²⁷ nu se prevedea doar o dezvoltare liniștită în ceea ce privește comunicarea profesională, ci cu sprijinul CJUE, a ajuns să generalizeze aplicarea integrală a dreptului consumatorilor tuturor profesiilor, inclusiv a profesiei de avocat, adăugându-se acestui moment legislația privind protecția datelor personale, coroborate dând naștere unui ghid menit a răspunde tuturor problemelor născute și apărute în procesul de comunicare online și nu numai²⁸. Constatăm așadar că prin demersul întreprins, Consiliul Național al Barourilor din Franța a trasat în 2016, liniile și direcțiile privind publicitatea personală a avocatului, solicitarea personalizată a unui serviciu prin mediul online, publicitatea pe Internet, informațiile personale ale profesionistului,

²¹<https://www.juridice.ro/412579/tribunalul-satu-mare-raspunderea-administratorului-site-ului-pentru-articole-defaimatoare.html> accesat în data de 31.07.2020;

²²<https://www.clujjust.ro/daune-de-10-000-de-lei-catre-fostul-sot-si-concubina-acestuia-pentru-denigrare-pe-facebook-inclusiv-in-live/>, accesat în data de 31.07.2020;

²³ Sentința civilă nr.24595/2013, Judecătoria Sectorului 1 București, accesată în data de 29.07.2020 pe platforma www.sintact.ro;

²⁴ Afirma John Stuart Mill în opera sa *Despre guvernarea reprezentativă*.

²⁵ Pentru o abordare amănunțită a răspunderii pentru daune morale a se vedea: Gh. Vintilă, *Daunele morale: studiu de doctrină și jurisprudență*, Ed. All Beck, București, 2002;

²⁶ S. Cercel, E.G. Olteanu, *Considerații privind drepturile personalității*, în Revista de științe juridice, nr.4/2009, pp.41-54;

²⁷<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000028738036&categorieLien=id>, accesat în data de 31.07.2020;

²⁸[http://encyclopedie.avocats.fr/GED_BWZ/107763592594/CNB-2016-03-17_Ru_Communication-des-avocats-Vademecum\[Version-2016-03-16\]\[P\].pdf](http://encyclopedie.avocats.fr/GED_BWZ/107763592594/CNB-2016-03-17_Ru_Communication-des-avocats-Vademecum[Version-2016-03-16][P].pdf) accesat în data de 31.07.2020;

modalitatea de control a publicității, respectiv a solicitărilor transmise în mediul online, obligațiile trasate de legea IT și libertățile, concurența și practicile neloiale.

Mai mult, aplicarea secțiunii nr.13 din legea mai sus amintită, Decretul nr. 2014-1251 din 28 octombrie 2014 privind metodele de comunicare a avocaților prin art.2 a modificat art.15 din Decretul nr. 2005-790 privind regulile de etică a profesiei juridice din 12 iulie 2005 în sensul că: „Publicitatea și solicitarea personalizată sunt permise avocatului dacă ele furnizează informații sincere despre natura, serviciile oferite și dacă implementarea lor respectă principiile esențiale ale profesiei. Acestea exclud orice element comparativ sau care descurajează. Solicitarea personalizată are forma unui mail sau a unei scrisori electronice adresate destinatarului ofertei de servicii, exclusiv oricare mesaj text trimis către un terminal de telefonie mobilă. Acesta specifică metode de determinare a costului serviciului, care va face obiectul unui acord de taxe.”

Cu titlu de recomandare, redăm în cele ce urmează, aspecte relevante identificate în legislația franceză în materia comunicării²⁹ și inclusiv a publicității realizate de avocat astfel cum au fost trasate prin ghidul de care aminteam anterior. Remarcăm aspectul că există obligația ca numele domeniului să includă numele avocatului sau al firmei integral sau pe scurt, putând fi precedate de sintagma "avocat".

Un aspect important care vizează publicitatea constă în interdicția de a utiliza calificări sau experiențe în desfășurarea corespondenței, fără ca avocatul să aibă acele calificative (profesionist, arbitru, mediator, specialist, etc.), inclusiv pe plăcuțele profesionale și cărțile de vizită (art.10.6.2). Tot în acest sens, se interzice folosirea unui nume care evocă în mod generic titlul de avocat sau un titlu care poate fi confuz, un domeniu de drept, o specializare, o activitate. Ceea ce suscită interes este faptul că inclusiv publicitatea personală a avocatului este supusă recomandărilor Autorității de reglementare a publicității profesionale³⁰.

Odată cu hotărârea pronunțată de Consiliul de Stat la 9 noiembrie 2015, avocații pot recurge la publicitate prin pliante, afișe, filme, radio sau televiziune. Pe site-ul web avocații pot să posteze informații care să vizeze publicitatea personală dacă scopul este de a pune la dispoziția publicului înregistrări video sau audio cu diverse prezentări de probleme legale cu condiția respectării regulilor referitoare la orice comunicare dar și a principiilor esențiale ale profesiei. Publicitatea (fie că este sub forma unor pixuri, creioane sau alte gadgeturi) trebuie să indice clar domiciliul profesional al avocatului, precum și baroul său de afiliere și să fie lipsită de orice declarație care poate confunda publicul. Cu titlu exemplificativ, pot apărea într-o reclamă emisă de o societate de avocatură mențiuni precum: prezentarea distinctă a avocaților care au lucrat acolo, sub rezerva acordului lor, numele și funcția profesioniștilor, nu avocații care colaborează în mod regulat și semnificativ în cadrul firmei, diplome universitare, certificate și funcții de învățământ superior, limbi străine vorbite însoțite de certificate, funcții deținute în prezent sau în trecut, utilizarea, cuvintelor „specialist”, „specialitate” sau "specializare", precum și orice simbol asociat cu aceste cuvinte, fiind rezervat exclusiv domeniilor de activitate pentru care avocatul este titular al unui certificat de specializare obținut, indicarea biroului sau a unităților secundare unde își desfășoară activitatea, indicarea corespondenților în străinătate furnizând un acord cu fiecare dintre ei depus la Barou, organizarea și structurile interne ale firmei, logo-ul firmei, cel al profesiei și, sub rezerva acordului Decanului baroului, a certificării „Managementului calității”, cuprinzând certificatul la standardul ISO și modelul adoptat, sigla și numele organizației certicatorului și numărul de înregistrare la acest organism, vechimea în profesia fiecăruia dintre avocații care exercită activitatea în cadrul cabinetului/firmei, participarea avocaților la activități de educație juridică sau în legătura cu profesia, etc.

²⁹pentru o analiză detaliată a se consulta [http://encyclopedia.avocats.fr/GED_BWZ/107763592594/CNB-2016-03-17_Ru_Communication-des-avocats-Vade-mecum\[Version-2016-03-16\]\[P\].pdf](http://encyclopedia.avocats.fr/GED_BWZ/107763592594/CNB-2016-03-17_Ru_Communication-des-avocats-Vade-mecum[Version-2016-03-16][P].pdf) accesat în data de 31.07.2020 ;

³⁰<https://www.arpp.org/nous-consulter/regles/regles-de-droit/> În Franța există un cadru deontologic ce vizează acest sector al publicității, având ca fundament Carta de angajamente semnată de reprezentanții profesioniștilor dar și de puterile politice, permițând un schimb de expertize în comunicarea publicitară.

În plus, în materie de publicitate, avocatului îi este permis să își promoveze serviciile prin imprimare nume, număr de telefon, adresă pe portiera mașinii, pe orice suport, inclusiv să emită clienților bănuți pt cărucioarele de la supermarket. De asemenea, afișarea de către o firmă de avocatură a unui panou publicitar într-un complex sportiv, pe un stadion, care include numele și datele de contact, logo, nu este interzis. Faptul că avocații își afișează portretele nu pare interzis în sine dar purtarea robei pe fotografiile poate fi considerată ca lipsă de respect față de principiul demnității, întrucât este rezervat exercitării funcției judiciare (Legea din 31 decembrie 1971, art. 3, para. 3).

Avocatul care participă la un blog sau la o rețea de socializare, cum ar fi Facebook sau Twitter în calitatea sa de avocat pentru promovarea serviciilor sale trebuie să respecte principiile esențiale ale profesiei, inclusiv respectarea secretului profesional. O pagină profesională trebuie să indice calitatea de avocat și să permită identificarea acestuia în condițiile articolului 10.2. Este recomandat ca avocații să arate o mai mare prudență în cuvintele lor, mai ales în timpul unui răspuns pripit pe un subiect furtunos. Profilele personale și cele profesionale trebuie să fie bine separate. În orice caz, avocatul trebuie să respecte în special condițiile impuse de jurământ în ceea ce privește conținutul mesajelor. Avocații care își folosesc profilul de Facebook pentru a-și promova afacerea trebuie să respecte prevederile articolului 10 din Regulament privind publicitatea pe internet³¹.

În plus, constatăm că și în Belgia, Codul deontologic³² trasează limitele și cadrul desfășurării comunicării (art.7.4-art.7.14), inclusiv în mediul online, însă nu prin prisma publicității cum o realizează Statutul profesiei în România. Mai mult prin ghidul realizat, oferă autonomie barourilor în a controla într-o anumită manieră planul de publicitate al fiecărui avocat³³, punându-se accent pe faptul că publicitatea personală trebuie să fie realizată cu discreție, demnitate, probitate fără a se încălca secretul profesional și independența avocatului, fiind interzis totodată orice publicitate care identifică clientela avocatului, numărul de cazuri prelucrate, rezultatele obținute, cifra de afaceri (art.5.5 Cod deontologic).Subliniem că anterior anului 2001 era interzisă orice formă de publicitate în materia promovării profesiei.

În Italia au existat numeroase preocupări cu privire la comunicarea desfășurată în mediul online motiv pentru care numeroase barouri au emis reglementări pentru a aborda probleme precum reglementarea site-urilor web³⁴, biroul digital³⁵,servicii telematice³⁶, culminând cu modificarea din 2016 a Codului etic, art. 35 care interzice publicitatea înșelătoare și oferă protecție clienților³⁷. De

³¹[http://encyclopedia.avocats.fr/GED_BWZ/107763592594/CNB-2016-03-17_Ru_Communication-des-avocats-Vademecum\[Version-2016-03-16\]\[P\].pdf](http://encyclopedia.avocats.fr/GED_BWZ/107763592594/CNB-2016-03-17_Ru_Communication-des-avocats-Vademecum[Version-2016-03-16][P].pdf) accesat în data de 31.07.2020;

³²<https://avocats.be/sites/default/files/25.02.2020%20Code%20d%C3%A9ontologie%20version%20fran%C3%A7aise%20en%20vigueur%20au%2025.02.2020.pdf> , accesat în data de 31.07.2020;

³³<https://avocats.be/sites/default/files/CHAP%207%20LA%20COMMUNICATION%20DE%20L%27AVOCAT%20130616.pdf> , accesat în data de 6.08.2020;

³⁴http://www.ordineavvocati.vr.it/sites/default/files/LINEE_GUIDA_SITI_APPROVATO_17122010.pdf , accesat în data de 31.07.2020;

³⁵<https://www.ordineavvocatimilano.it/it/giustizia-penale-gli-uffici-digitali/p353> , accesat în data de 31.07.2020;

³⁶<https://www.ordineavvocatiroma.it/variazioni-dati-anagrafici/> , accesat în data de 31.07.2020;

³⁷ Hotărârea Consiliul Național de Criminalistică nr. 390 din 30/12/2016 (<https://www.codicedeontologico-cnf.it/GM/2016-390.pdf> , accesat în data de 31.07.2020) vizează povestea unei crime, care a avut loc în urmă cu aproximativ zece ani, căreia mass-media i-a acordat o importanță deosebită pentru brutalitatea oarbă și șocantă a faptelor. Consiliul Baroului din Torino a impus sancționarea avocatului care le-a propus celor 3 rude ale unora dintre victime, disponibilitatea sa gratuită pentru protecția legală în scopul constituirii unei părți civile în procesul penal, la momentul abia început. Încălcarea preceptului etic contestat a vizat, de asemenea, în acest caz, achiziția de relații cu clienții care nu respectă corectitudinea și decorul profesional, dat fiind că abordarea acestora s-a realizat printr-un mediu mai puțin clasic precum e-mailul. Consiliul a confirmat responsabilitatea disciplinară și sancțiunea impusă, considerând că e-mailul adresat potențialului client, având în vedere metodele și conținutul, constituie o încălcare a demnității, având în vedere și absența vreunei relații directe anterioare cu clientul, puternica relevanță media a procesului în cauză și, mai ales, oferta gratuită de asistență legală, fiind pus în evidență mesajului înșelător și laudativ, în abordarea urmată pentru a aduce clientul mai aproape , mai mult este vizat și aspectul emoțional- disperarea victimelor, exploatat de avocat pentru a câștiga încredere.

asemenea, Baroul din Luxembourg³⁸ nu numai că definește comunicarea publică realizată de avocat (art.6.2.1.) dar determină și faptul că regulile impuse comunicării în general se aplică și celei desfășurate în mediul on line (art.6.2.6.).

Potrivit art.6 din Codul deontologic german, avocatul poate furniza informații personale și informații cu privire la serviciile sale cu condiția ca informațiile furnizate să fie obiective și să aibă legătură cu activitățile sale profesionale, fiindu-i interzisă publicitatea cu privire la ratele de succes sau cifra de afaceri, putând face referiri la cazuri și clienți cu condiția ca clientul respectiv să-și fi dat acordul expres în acest sens. În plus, un avocat nu va participa la o acțiune concepută cu scopul de a convinge terții să-i facă publicitate pe care el însuși nu are voie să o efectueze. Art. 7 stabilește că, cu excepția referințelor către specializările „Fachanwalt”³⁹, domeniile individuale de practică profesională pot fi menționate doar cu condiția ca avocatul să poată dovedi că și-a însușit cunoștințe specializate în domeniul menționat prin instruire, experiență profesională, publicații sau în orice alt mod. Dacă utilizează completări de calificare, avocatul trebuie să dețină respectivele cunoștințe teoretice, precum și să aibă experiență practică extinsă în domeniul la care se face referire. Cu privire la comunicarea desfășurată în mediul online, amintim că secțiunea 186 din Codul penal german incriminează așa numitul cyberstalking⁴⁰, care nu are corespondent în legislația penală română. Mai mult decât atât, afirmațiile degradante (în traducere liberă un fel de insultă) și anunțarea intenționată a nerespectării unei persoane sunt acte incriminate (secțiunea 185 din Codul penal german), acestea incluzând și declarații răutăcioase și umilitoare, care depășesc simpla critică sau expresie. Oricine va difuza în mod intenționat fapte neadevărate va comite defăimare (Secțiunea 187 din Codul penal german).

Altfel spus, *urmare a amplitudinii pe care a luat-o comunicarea în mediul online este necesar a se determina un cadru legal strict statutar, cu privire la comunicarea într-un astfel de mediu, putându-se implementa la nivel <experimental> o serie din dispozițiile aplicabile deja în alte legislații, din moment ce așa cum am putut observa Legea nr. 51/1995 și nici Codul deontologic al profesiei, nu prevăd, în mod concret dispoziții ce se circumscriu situațiilor prezentate.*

Astfel, mergând într-o altă direcție ne întrebăm dacă existența unei prietenii pe o astfel de rețea de socializare precum Facebook- ce consecințe poate să atragă cu privire la avocat, respectiv la judecător, expert? Este oare un motiv de recuzare/abținere în cadrul unui proces pornind de la o astfel de premisă?

Potrivit art. 6 alin.1 CEDO este garantat dreptul la un proces echitabil, impunând ca fiecare cauză să fie audiată de o instanță independentă și imparțială, instituită de lege⁴¹, CtEDO examinând, adesea, în solidar⁴² respectarea acestor două cerințe. În aprecierea independenței, Curtea aplică criteriile precum : modul de desemnare și durata mandatului membrilor săi, existența unei protecții împotriva presiunilor externe, întrebarea dacă există sau nu o aparență de independență. Pe acest ultim criteriu se concentrează și discuția anterior deschisă motiv pentru care îl vom dezvolta îndeaproape. Așadar, în dezbaterile de apreciere a independenței instanței, aparențele pot fi, astfel, importante. Ideea centrală se conturează în jurul aspectului că instanța într-o societate democratică trebuie să inspire justițiabililor încredere. În problematizarea ideii dacă există sau nu un motiv

³⁸https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/National_Regulations/TR_National_CTR/FR_CTR_Luxembourg_Rules.pdf , accesat în data de 31.07.2020;

³⁹ Pentru a putea utiliza titlul „Fachanwalt”, avocatul trebuie să-și însușească cunoștințe teoretice și practice excepționale într-un domeniu de specializare ales și trebuie să promoveze un examen adițional.

⁴⁰<https://www.lmz-bw.de/medien-und-bildung/jugendmedienschutz/cybermobbing/rechtliche-aspekte/> , accesat în data de 3.08.2020; pentru informații suplimentare vizând această problematică, a se vedea: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571367/IPOL_STU\(2016\)571367_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571367/IPOL_STU(2016)571367_EN.pdf) , accesat în data de 3.08.2020;

⁴¹ C. Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Vol.I-Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2006, p.488;

⁴² Findlay contra Regatului Unit, Hotărârea din 25.02.1997, CtEDO, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%22Findlay%22,%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-58016%22%7D> } accesată în data de 3.08.2020;

legitim de temere cum că lipsește independența, respectiv imparțialitatea unei instanțe, un rol decisiv îl are punctul de vedere al acuzatorului, însă nu definitoriu. Astfel, se va decide în ce măsură temerile părții interesate pot fi apreciate ca fiind justificate în mod obiectiv⁴³, aprecierea fiind identificată prin prisma unui observator obiectiv⁴⁴ la care CtEDO se raportează.

Așadar, creează prietenia pe rețeaua de socializare Facebook o astfel de aparență? Apreciem că răspunsul la o astfel de întrebare este unul negativ, în măsura în care relațiile de prietenie virtuală, într-un astfel de mediu online se creează pe baza unor aspecte precum frecventarea unor cursuri comune (facultate, master, doctorat, școala gimnazială, etc), relații de vecinătate, împărtășirea unor preocupări comune (pentru natură, muzică, lectură, sport, francmasonerie⁴⁵, etc.), și nu numai, iar o eventuală limitare nu ar face decât să aducă atingere libertății fiecăruia.

Mai mult, imparțialitatea instanței se identifică prin lipsa oricărei prejudecăți, respectiv lipsa unor atitudini părtinitoare, aspecte ce pot fi analizate din diferite puncte de vedere. Ne vom contura discuția cu privire la aspectele ce țin de ordin personal, și care se circumscriu comportamentului unui judecător într-o cauză dată. Astfel, discreția ce se solicită judecătorilor în garantarea imparțialității lor este uneori confundată sau chiar dusă la limitele extreme prin excesul de zel de care dau dovadă atât judecătorii- care se abțin pornind de la o simplă relație de prietenie în mediul online, cât și avocații-care formulează recuzări în baza aceleiași prietenii pe acest site de socializare, extinzând aplicabilitatea și cu privire la experți, grefieri, etc. Grandoarea funcției judiciare⁴⁶ dar și imperativele superioare⁴⁷ ale justiției prevăd această discreție cu sensul de a nu utiliza presa, respectiv mediul online pentru a da răspuns unor provocări, dar nicidecum pentru a limita drepturi și libertăți cetățenești, atâta timp cât discursul/comunicare nu se circumscrie unei antepuneri. În acest context, amintim recomandarea CSM-ului care a publicat un îndrumar de bune practici privind activitatea magistraților pe Facebook și alte rețele, în altă ordine de idei au fost trasate limitele comunicării în acest mediu online⁴⁸.

Luând în considerare toate aceste argumente, datorită digitalizării sociale, consecințele apar, inclusiv la nivelul profesiei de avocat prin prisma "smart law", a cărei aplicabilitate o resimțim treptat, treptat grație și acestei pandemii. În acest context, inclusiv justiția va trebui să facă un pas și să implementeze multe din inovațiile existente în domeniul informaticii și al comunicării. În sprijinul evoluției ce se impune, și profesia de avocat va trebui să se adapteze, implementând diferite dispoziții, inclusiv cu privire la un cadru reglementat pentru comunicarea desfășurată în mediul online, cu precădere pe rețelele de socializare, dat fiind că există numeroase servicii, aplicații dezvoltate pentru a oferi clienților consultanță juridică în acest context.

⁴³Incal contra Turciei, Hotărârea din 9.06.1998, CtEDO, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-62755%22%5D%7D> accesată în data de 3.08.2020;

⁴⁴Clarke contra Regatului Unit, Hotărârea din 25.08.2005, CtEDO, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/hurcd15&div=265&id>, accesată în data de 3.08.2020;

⁴⁵Kiiskinen contra Finlandei, Hotărârea din 1.06.1999, CtEDO, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-4627%22%5D%7D>, accesată în data de 4.08.2020. În această cauză, reclamantul a susținut că nu a fost judecat de un tribunal imparțial pe motiv că judecătorul era membru în francmasonerie, împreună cu o parte din directorii societății comerciale împotriva căreia el intentase acțiune, Curtea arătând că apartenența la o astfel de grupare nu este incompatibilă cu funcția de magistrat, reclamantul nedemonstrând prejudecățile pe care judecătorul le-ar fi putut avea în calitatea sa de francmason.

⁴⁶Buscemi contra Italiei, Hotărârea din 16.09.1999, CtEDO, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Buscemi%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-58304%22%5D%7D>, accesată în data de 4.08.2020;

⁴⁷Lavents contra Letoniei, Hotărârea din 28.03.2003, CtEDO, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22%22AFFAIRE%20LAVENTS%20c.%20LETTONIE%22%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-65362%22%5D%7D>, accesată în data de 4.08.2020;

⁴⁸<https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/indrumar-2019-12-12.pdf>, accesat în data de 7.08.2020;